

1 Úvod

Trendem současného evropského práva je definovat věci detailně a přesně, aby nevznikaly pochybnosti o výkladu. To s sebou nese vzrůstající objem právních předpisů i jejich rostoucí vnitřní složitost. Tento trend se u nás projevil ve zhuťněné podobě v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie, kdy bylo v krátkém časovém období novelizováno nebyvalé množství zákonů, vyhlášek a dalších předpisů. Vedle toho začala bezprostředně platit řada právních norem evropských. Vyznat se ve spleti paragrafů je v současnosti těžké i pro odborníky. Navzdory všem snahám o jasné formulace zůstává řada sporných otázek.

Popsaná situace se nevyhnula ani oblasti ochrany přírody a ochrany zvířat, jež jsou aktuálním tématem nejen ve střední Evropě. Vědci, studenti, chovatelé, myslivci, rybáři, fotografové, sběratelé přírodnin, ale i úředníci se takřka denně dostávají do situace, kdy si nejsou přesně jisti, jaká práva a povinnosti jim zákon ukládá. Pokud publikace, kterou právě držíte v ruce, pomůže alespoň k základní orientaci v problematice práva životního prostředí, konkrétně v oblasti nakládání s volně žijícími i v zajetí chovanými živočichy, její účel bude splněn.

Autoři publikace nejsou autory popisovaných právních norem, nevyjadřují se, až na výjimky, k jejich efektivitě ani nekomentují zjevné nedokonalosti. Snahou bylo pouze pře-

vést řeč paragrafů do srozumitelné češtiny a seznámit s ní nejširší veřejnost.

1.1 JAK PŘÍRUČKU POUŽÍVAT

Příručka Ptáci a zákon, jak již název napovídá, je zaměřena na právní omezení činnosti souvisejících s ptáky. Tato skupina živočichů je ovšem chápána jako modelová, většinu kapitol je možné s drobnými úpravami vztáhnout i na další skupiny živočichů, zejména na savce, obojživelníky a plazy.

Hlavní odlišností ochrany ostatních živočichů (obratlovců i bezobratlých) od ochrany ptáků je mnohem měkčí obecná ochrana podle zákona o ochraně přírody a krajiny. U jiných živočichů nejsou chráněni jedinci přímo, ale pouze jako sou-

část populací.¹ Striktní zákazy odchyty, chovu v zajetí, prodeje a podobně jsou stanoveny pouze pro druhy zvláště chráněné.² Na ryby a jiné vodní živočichy se navíc vztahuje rybářské právo,³ kterým se tato publikace nezabývá.

Ustanovení předpisů CITES, zákona o myslivosti a zákona o náhradě škod způsobených chráněnými živočichy se týkají vždy přesně vymezeného okruhu druhů. Pravidla popsaná v této příručce se vztahují bez rozdílu na všechny druhy, které jsou vyjmenovány v příslušných seznamech.⁴

Zákon na ochranu zvířat proti týrání je zaměřen na všechny obratlovce, jak ve volné přírodě, tak i v zajetí.

Cílem publikace je podat srozumitelný přehled nejdůležitějších právních omezení. Není v lidských silách si jen představit všechny možné kombinace okolností, natož podat přesný návod, jak v které situaci postupovat. Ve většiny složitějších případech bude v praxi nezbytné sáhnout po přesném znění právních předpisů, případně záležitost konzultovat s odpovědnými úřady nebo s právníkem.

Chci se rychle dovědět, co mám dělat v konkrétní situaci.

Konkrétní situace jsou popsány v šedě podtiskřených boxech.

Příklady jsou voleny tak, aby dohromady pokryly různé kombinace ochrany jednotlivých druhů.

Stojí tedy zato pročíst si důkladně všechny boxy.

Na rozdíl od komentovaných znění zákonů a jiné právní literatury je příručka strukturována podle jednotlivých typů lidské činnosti. Po úvodních kapitolách a přehledu právních norem následují kapitoly 3 a 4, které tvoří

základ celé příručky. Kapitola 3 je věnována volně žijícím ptákům a veškerým s nimi souvisejícím záležitostem, kapitola 4 se zaměřuje na ptáky držené v zajetí. Obě obsahují základní přehled související legislativy a dále jsou členěny na řadu podkapitol věnovaných různým lidským činnostem. Kapitola 5 obsahuje informace, které se sice ptáků přímo netýkají, ale s tématem publikace bezprostředně souvisí. Jde o pravidla pohybu v krajině, pravomoci orgánů veřejné správy a o problematiku porušování zákonných norem. V závěru je uveden slovníček pojmů, rejstřík a seznam související literatury.

Samotná znění předpisů nejsou až na výjimky v publikaci citována. Pro jejich snadnější nalezení mimo tuto příručku jsou přesné odkazy uváděny v poznámkách pod čarou. Protože legislativa se průběžně vyvíjí, je text příručky kompromisem mezi snahou o co největší přesnost v současnosti a její budoucí použitelností. Celou příručku v aktualizované podobě je možné nalézt na webu České společnosti ornitologické www.birdlife.cz, stejně jako aktuálně platná znění relevantních evropských i českých právních norem, zákonů i podzákonných předpisů, které jsou v příručce zmíněny.

1.2 ZÁKLADNÍ PRAVIDLA PRÁVA OCHRANY PŘÍRODY

V textu příručky jsou používány některé pojmy, které v běžné řeči mohou mít širší význam než v řeči právníké. Je tedy na místě podat jejich stručné vysvětlení, stejně jako vysvětlit principy, které jsou společné pro celou zájmovou oblast. Je třeba mít na paměti i používání rozdílné terminologie v různých předpisech. Pojem „zvíře“ neznámá totéž, co „zvěř“, ani jedno pak není shodné s pojmem „živočich“. Vysvětlení pojmů je uvedeno v kapitole 7.

1 § 5 zák. č. 114/1992 Sb.

2 § 48 a 50 zák. č. 114/1992 Sb.

3 zák. č. 99/2004 Sb. a vyhl. č. 197/2004 Sb.

4 nařízení č. 1497/2003/ES, § 2 zák. č. 449/2001 Sb.,

§ 3 zák. č. 115/2000 Sb.

1.2.1 Neplatí princip komplexnosti a integrovanosti rozhodování

V oblasti ochrany přírody, myslivosti, ochrany zvířat atd. neplatí princip komplexnosti a integrovanosti rozhodování. Jednotlivé vydané dokumenty (souhlasy, výjimky, rozhodnutí o odchylném postupu, závazná stanoviska atd.) nenahrazují další nutné úřední dokumenty. Týká se to jak různých právních předpisů, tak i různých situací v rámci téhož zákona. Projekt pokusu podle zákona na ochranu zvířat proti týrání nenahrazuje výjimku ze zákona o ochraně přírody a krajiny, bude-li výzkum probíhat na chráněných druhích živočichů. Ani tyto dva dokumenty nenahrazují povolení ke vstupu a vjezdu do národní přírodní rezervace.

1.2.2 Platnost dosavadních výjimek zůstává nezměněna

Text příručky i uvedené příklady postupu vycházejí ze znění právních předpisů novelizovaných v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie. Řada omezení platila v různé míře i dříve, řada subjektů již dříve získala povolení k jinak zakázané činnosti (k chovu v zajetí, ke vstupu do chráněných území, k výzkumu chráněných druhů atd.). Platné dokumenty vydané před novelizací legislativy zůstávají nadále v platnosti, změna legislativy na ně nemá vliv.

1.2.3 Na výjimku není právní nárok, lze ji změnit či zrušit

Jistým specifickým českého právního řádu je jeho poměrně velká přísnost, kterou vyvažuje možnost získání individuálních výjimek. Na udělení výjimek (či odchylky, souhlasu) není ale právní nárok, k jejímu udělení by mělo docházet jen ve skutečně výjimečných přípa-

dech. Pokud by se udělování výjimek stalo pravidlem, dojde k popření obsahu a cíle příslušné legislativy. Pokud je výjimka udělena, jejím adresátem je žadatel a je dále nepřenositelná. Vydanou výjimku lze změnit či zrušit jen za podmínek stanovených zákonem.

1.2.4 Všechny subjekty jsou si před zákonem rovny

Někteří lidé mají tendenci podléhat dojmům, že se na ně některé zákonné povinnosti nevztahují. Tento přístup je chybný, pro místního chataře platí zákaz vjezdu na kole mimo cesty v národní přírodní rezervaci stejně jako pro kohokoli jiného. Podobně věhlasný fotograf potřebuje výjimku k fotografování kriticky ohroženého ptačího druhu na hnízdě stejně jako profesor ornitologie k jeho výzkumu. Jedinou výjimkou z tohoto principu jsou práva nájemců a uživatelů pozemků ve zvláště chráněných územích.

1.2.5 Zákon o ochraně přírody a krajiny má přednost před jinými zákony

Ačkoliv se tato příručka nevěnuje jen zákonu o ochraně přírody a krajiny, je třeba upozornit na jeho stěžejní význam pro danou problematiku. Zákon o ochraně přírody a krajiny má v případě kolize (střetu zájmů) či duplicitní právní úpravy přednost před aplikací předpisů o lesích, vodách, územním plánování a stavebním řádu, o ochraně nerostného bohatství, ochraně zemědělského půdního fondu, myslivosti a rybářství.⁵ Tuto zásadu vyplývající přímo ze zákona by měli mít při svém rozhodování na paměti zejména úřady veřejné správy.

⁵ § 90 zák. č. 114/1992 Sb.

1.3 JAK POSTUPOVAT VE STYKU S ÚŘADY

Velká část příručky popisuje správný postup v případě, kdy je k zamýšlené činnosti třeba úředního povolení či jiného dokumentu. Přehled nejčastějších povolení, výjimek, souhlasů, stanovisek spolu s odpovědnými úřady je uveden v kapitole 6. Pro všechna podání, ať již jsou adresována kterémukoli úřadu, platí obecná pravidla popsaná především ve správním řádu.⁶

Každá žádost musí věcně a přesně popsat, o co se žádá (nejlépe odkazem na paragraf či článek zákona nebo evropského nařízení), a musí být náležitě zdůvodněna.⁷ Žádost je třeba adresovat úřadu, nikoli některému jeho zaměstnanci. Mezi další náležitosti patří datum, podpis a kontaktní údaje (minimálně poštovní adresa, případně telefon, e-mail). Většina žádostí se vyřizuje ve správním řízení, během něhož úřad informuje o řízení další zainteresované osoby, prozkoumá žádost, stanoviska dalších účastníků i skutečný stav věci a na závěr vydá rozhodnutí. Rozhodnutí musí být písemné, musí mimo jiné obsahovat název úřadu, který rozhodnutí vydal, adresáta rozhodnutí, vlastní výrok, jeho odůvodnění a poučení o opravném prostředku.

Správní řád upravuje i postup v případě, že některý z účastníků (včetně žadatele) není s rozhodnutím spokojen. Mezi nejčastější opravné prostředky patří odvolání a rozklad, poučení o nich musí být uvedeno v rozhodnutí. V případě, že úřad nerozhodoval podle zákona (nedostatečně zjistil skutečný stav věcí, použité důkazy se ukázaly být nepravdivými, rozhodnutí není v souladu se zákonem),

je možno použít mimořádných opravných prostředků (obnova řízení, přezkoumání mimo odvolací řízení). Proti rozhodnutí, které již nabýlo právní moci, lze podat žalobu ve správním soudnictví⁸ ke krajskému soudu. Proti jeho rozhodnutí je v některých případech možná kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu. V mimořádných případech se lze obrátit na Ústavní soud ČR, případně po neúspěchu až na Evropský soud pro lidská práva. Tento postup je vždy nezbytné konzultovat s právníkem.

Poměrně novým způsobem, jak se může občan domáhat ochrany svých práv v případě, že se cítí poškozen jednáním nebo nečinností úřadů, je podnět adresovaný veřejnému ochránci práv neboli ombudsmanovi. Občan se nejprve musí pokusit domoci se svých práv u příslušného úřadu a teprve pokud neuspěje, může se obrátit na ombudsmana. Z podnětu musí být jasné, kdo jej činí, kterého úřadu se týká, v čem je spatřována nesprávnost jeho postupu a dále doklad, že byl tento úřad neúspěšně vyzván k nápravě (např. kopie stížnosti).⁹

Ombudsman se může zabývat porušením předpisů buď na základě podnětu občanů nebo z vlastní iniciativy. V druhém případě tak často činí, jedná-li se o podnět pro porušení předpisů na ochranu přírody. Ombudsman provede šetření a podle jeho výsledků může vyzvat příslušný úřad k nápravě. O výsledku šetření vždy vyrozumí stěžovatele. Pokud zjistí pochybení úřadu, musí zároveň stěžovateli sdělit, zda považuje nápravná opatření přijatá tímto úřadem za dostatečná. Může také sám navrhnout přijetí jiných nápravných opatření.

⁶ v době vydání příručky zák. č. 71/1967 Sb.,
od 1. 1. 2006 zák. č. 500/2004 Sb.

⁷ pokud zákon výslovně nestanoví, že zdůvodnění není třeba –
např. u žádosti o informace o životním prostředí

⁸ zák. č. 150/2002 Sb.

⁹ zák. č. 349/1999 Sb.